

2 - 1993

NYCKELPOSTEN

**Ny serie
i tre avsnitt
om "Byss-Calle".**

Se sidan 10-11

FÖRENINGEN NYCKELHARPAN

NYCKELPOSTEN 2/93

Upplaga 600 exemplar.

Medlemsblad för Föreningen Nyckelharpan
Utkommer med 3 nr per år. Medlems- / årsavgift:
75:-/år för endast Nyckelposten resp 125:-/år för
fullt medlemskap. PG nr 491 82 94-2.

REDAKTION:

Sven Nordin
Vallavägen 38, 136 41 Haninge
tel. hem 08-777 07 27, arb 08-707 53 43, mobiltelefon 010-2 18 08 42
OBS nytt nummer

FÖRENINGEN NYCKELHARPANS STYRELSE:

Christer Kvarne, ordförande
Götgatan 107A, 116 62 Stockholm tel 08

Övriga

NAMNEN PÅ NYA STYRELSEN I NÄSTA NUMMER

medlemmar:

Arar Aronsson
Olla Brandt Bertil Svensk
Kassör: Lotta Nyholm
Suppleanter: Eivor Erkas och Olle Nordin

Föreningen Nyckelharpan och
Nyckelposten ber att få hälsa alla nya
medlemmar hjärtligt
välkomna i föreningen!

OMSLAGSBILDEN FÖRESTÄLLER:

"Byss-Calle"
tecknad av
Jarl Holmström, Gävle

Adressändring sändes till:
Bertil Svensk,
Hagagatan 14, 2 tr ög
113 48 Stockholm.

Härliga tider strålande tider ! Nyckelpostens redaktör är både glad och stolt. För första gången har Nyckelposten alla sidor fulltecknade före manusstopp. Det har alltså varit bra tillströmning av bidrag, i god tid innan utsatt datum. Redaktionen råder bidragsgivaren att sända in materialet tidigt, för att det säkert ska komma med. Detta underlättar också för sättnaren att disponera sidorna.

Innehållet denna gång är variationsrikt. Det är glädjande att kunna meddela att det startar en "Byss-Calle" serie. Denna sägenomspunna spelman bara måste man veta allt om. Det ska bli spännande att följa denna serie. Vidare så finns det tidningsurklipp från 1910. Det finns en ... underhållande skildring om spelmansliv i arbetslöshetens år 1909, det finns mycket smått och gott.

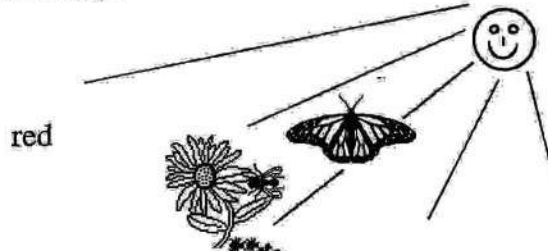
Jag hoppas att alla kommer till Skansen den 14-15 augusti (se sid 5).

Senaste nytt på bokfronten är en alldeles utmärkt bra, underhållande, faktasprängd, pedagogisk, notfylld bok om spelmansfamiljen Wallin. Denna bok får av mig personligen fem nycklar.

Glädjande är det också att få meddela ... Föreningen Nyckelharpan tar ny avstamp i form av en arbetsgrupp och ett sekretariat. Läs vidare om detta på sidan 18.

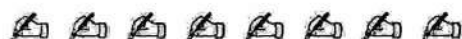
TACK alla Ni som lämnat bidrag till detta nummer !

INNEHÅLLSFÖRTECKNING :

- Sid 3. Redaktionen har ordet
- Sid 4. Korsordsvinnaren
- Sid 5. Skansendagarna
- Sid 6. Insändare
- Sid 8. Kurt Södergren
- Sid 10. Om Byss-Calle
- Sid 12. Om Skansen 1910
- Sid 14. Stipendiater
- Sid 15. Byggtips
- Sid 16. Tråskofiol
- Sid 17. Insändare
- Sid 18. Om föreningen Nyckelharpan
- Sid 20. Noter
- Sid 21. Lyssnat på
- Sid 22. Äventyr i Dalarna
- Sid 26. Ny bok "ROSLAGSLÅTAR"
- Sid 28. Bortgångna
- Sid 30. Medlemslista, slutet.

Nästa manusstopp
11:e okt -93

LIMERICK

En ung man från Rätans gränder
 för bitska repliker rätt känd är
 men när han blev kysst
 blev han alldeles tyst
 för han hade glömt sina tänder

Bertil Anteskog, Klaxåsen, Rätan

Mötesplatsen

i Karlskoga
 19-22 aug. 1993

Durspels- stämman

Lördag 21 augusti

Kl 14.00-17.00
 Gråbo - Minnenas Museum
 Korpkullev 12 Tel 0586-331 80

kl 12.00 och till solen går upp
 Bydegillet Gård, Espenäs
 Tel 0586-540 07

Durspelsfest

Rätta lösningen på korsordet.

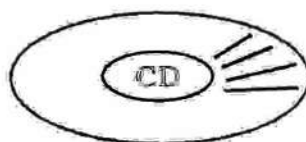
Sammanlagt 7 st lösningar
 hade inkommit när det spän-
 nande ögonblicket var inne ...
 VEM VANN ?

Jo:

*Jonas Lisper,
 Malung*

GRATTIS !

Redaktionen översänder
 CD-skivan "Östnora Folk-
 ton", hoppas skivan blir
 till nöje.

Spelmän på Skansen

Stor folkmusikhelg 14 - 15 augusti 1993

Arbetet med årets stora folkmusikfest på Skansen fortskrider som planerat. Ett flertal spelmannslag, grupper och enskilda spelmän från många delar av landet har redan anmält sitt intresse. Det finns därför mycket goda förutsättningar till ett lyckat arrangemang.

Till skillnad från förra årets folkmusikdagar på Skansen som då gick i nyckelharpanns tecken, kommer vi i år ej att framhålla något speciellt instrument. Allspelsrepertoaren är också vald med hänsyn till både fioler och harpor. I dessa sammanhang de vanligast förekommande instrumenten.

Vi börjar på lördag redan klockan 11 med uppvärmande spel i smågrupper – det som brukar kallas buskspel. Information om lämpliga platser kommer att finnas i en av vagnarna på Bollnästorget, där man även kan få föränmäla sitt intresse för scenspel på Tingsvallen och/eller spel till dans på Galejan.

Klockan 12.30 samling bakom Sollidenscenen för genomgång av allspelet som börjar klockan 13 och är en del av det scenprogram som pågår till 13.50. Allspelsledare blir som tidigare år Margaretha Mattsson.

Förslag till allspelslåtar:

Äppelbo gånglåt	G-dur
Gotlands brudmarsch	G-dur
Gärdebylåten	D-dur
Trollens brudmarsch	G-moll
Långbacka Jans gånglåt	G-dur
Långbacka Jans polska	D-dur
Furuboms polska	A-moll
Spel Gulles polska	D-moll
Polska eft. Mathias Blom	G-dur
Rapp Kalles vals	D-dur
Orevalsen	G-dur

Efter Sollidenprogrammet sprider vi oss över stora delar av Skansen. En del av oss för att buskspela. Andra för att spela upp på Tingsvallens scen eller till dans på Galejan.

Hur länge vi spelar på lördagen beror till stor del på oss själva. Orkar vi stanna kvar till mörkrets inbrott kan vi få njuta av Stockholms vattenfestivalfyrvärkeri. Från Skansens höjder har man en vidunderlig utsikt.

På söndagen kommer vi även att kunna njuta av anblicken av en mängd folkdräkter som skänkts till Skansen denna sommar. Vi kommer då att få deltaga som spelmän i den dräktparad som ska gå från Kungsträdgården till Skansen. En härlig början på dagens låtspelande. Startskottet går klockan tolv bland all vattenfestivalyra i Kungsan. Vi bör samlas minst en kvart innan för att få stämma instrumenten och ordna lämplig tågordning. Skansen har lovat att ställa upp med lastbil för transport av våra instrumentlådor.

Väl framme vid Sollidenscenen vidtar ett dräktvisningsprogram, varefter vi som spelmän sprider oss över lämpliga platser på Skansen. Precis som under lördagen men med en något tidigare avslutning. Vi är nog ganska slutspelade vid det laget.

Väl mött den 14-15 augusti!
Alla spelmän fri entré.

Vi som tillsammans med Skansen arbetar inför dessa folkmusikdagar är en grupp spelmän från Stockholms Spelmansgille, Täby Spelmansgille, Järfälla Nyckelharpsgille, Föreningen Nyckelharpan och Uplands Spelmansförbund.

Är det något annat som du undrar över, ring gärna på tel 08 - 768 13 66, så ska jag försöka svara på dina frågor.

Sture Möllerman.

Tranås den 28/4 -93

Jag är en tjej som tycker att det är jättekul att spela nyckelharpa. Men jag har ett problem. Jag kan inte noter.

(Det är jag nog inte ensam om det).

Alltid när jag hör en bit så tänker jag "den vill jag lära mig". Men den är alltid utskrivnen med noter. Så nu efterlyser jag låtar av alla de slag med sifferskrift. Det tycker jag är enklare. Hoppas ni kan ta in det i Nyckelposten lite då och då.

Bitte

**Lärarinnan frågade lille Sven
hur många syskon han hade.
- Fjorton ! - Men pappa kan
spela nyckelharpa också !**

Visste ...

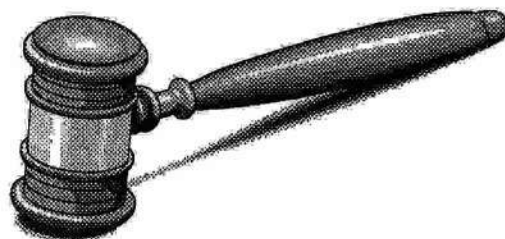
... Du att Nyckelposten till större delen framställs i en dator ? Nä hä, men så är det i alla fall. Det föranleder mig att citera ett inom datakretsar känt devis: Det finns två sorters data, förlorat data och ännu icke förlorat data. Tyvärr alldeles för sant . . .

LIMERICK

En pigg pensionär ifrån Flata
som brukade duvorna mata
blev ledsen och svor
när hans silversked for
iväg med en tjuvaktig skata

Bertil Anteskog, Klaxåsen, Rätan

Ordförandeklubba önskas.

Har Du en ordförandeklubba som Du kan undvara ? Eller vill Du tillverka en speciellt för föreningen Nyckelharpan ?

Det är ju så att föreningen har haft åtskilliga möten utan ordförandeklubba. Kanske kan vi få fram nya fina beslut om vi har en ordförandeklubba. Hör av Dig till redaktionen, per brev eller telefon. Tack på förhand. red.

NY KASSETT

Sida A

1. **Knubbo-Lisas brudmarsch**, trad.
2. **Polska** eft. Smultrångårds-Ida
3. **Isbrytarvalsens**, trad.
4. **Brudmarsch från Jämtland** av A. Rönnqvist
5. **Tobogubben**, eft. Erik Sahlström
6. **Hardrevet** av Erik Sahlström
Ragnar, Kurt, Sven-Olov harpa, Lars klar.
7. **De Geers polska**, trad.
8. **Vals** av August Bohlin
9. **Luffarschöttis**, trad.
10. **Örbyhuspolskan**, trad.
11. **Gycklarpolska** av Peter Ersson
12. **Wigers polska**, trad.
13. **Gryttby gånglåt** av Carl Lager

Sida B

14. **Skälbergslåten**, trad.
15. **Furuboms polska**, trad.
16. **Brudmarsch** eft. Axel Inge, Lars klar.
17. **Gås-Anders lillpolska**
18. **Vals** eft. Marställa-Olle
19. **Polska nr 5, Lillsvarten**
Av och med Ragnar Berglund
20. **Vals** eft. Gråsvikarn
21. **Tandpetar'n**, trad. polska
Ragnar, Kurt, Sven-Olov
22. **Hillebolaschöttis**, trad.
23. **Hållnäsvalsens** av Lars Näsborn
24. **Polkett** eft. Gås-Anders
25. **Trollrikepolska** av Erik Sahlström
Ragnar, Kurt, Sven-Olov
26. **Brännvinslåt** eft. Gås-Anders
27. **Spelmansglädje** av Erik Sahlström

Kassetten kan beställas från undertecknad:

Lars Malmberg
Ristvägen 1
744 31 Heby
tel. 0224-318 06

48:e Spelmanstävlan i Björkparken FILM

(3km från Österbybruk)

Lördagen 10 juli 1993 kl. 14.00-01.00. Tävlingsklasser. Fiol, Silverbas, Kromatisk nyckelharpa, Två och femradiga dragspel, Munspel.

Efter tävlan prisutdelning. Efter tävlan dans till Mac Olssons orkester från kl. 21.00-01.00.

Ett tillfälle för mycket buskspel i vacker miljö.

Anmälan till tel. 0295-20347 eller 0295-42044.

Välkomna till en av Sveriges äldsta musikfester.

FILMS SPORTKLUBB

STULET !

EFTERLYSNING av DRAGSPEL

stulna den 16/2-93.

1 st 5-radigt knappspel i ljus mahogny 3-körigt mousettstämt byggt av Clas Pettersson, Alunda.

1 st 5-radigt knappspel GUERINNI storlek 3/4 2-körigt durspelsstämt (nytt).

Eftersom du endast tog dragspelen + kassettbandet i telefonsvararen så hoppas jag du förstår att jag anar vem du är, som spelman så ber jag dig att återlämna spelen, du kan ställa dom på altanen, du vet säkert vilka dagar jag ej är hemma. (Några grannar såg dig.)

Vänlig hälsning från TAGEL med DRAG.

Sven Gustafsson, Vikstavägen 36

740 34 Skyttorp. Tel:018-352406.

**SKRIV TILL
NYCKELPOSTEN**

Saxat ur Danemora Tidning, med författarens tillstånd.

KURT SÖDERGREN Österbybruk, riksspelman

Han kanske i viss mån kan betecknas som en doldis, åtminstone bland en stor del av folket på hemmaplan. Ändå tillhör han dagens stora nyckelharpmästare, väl känd och högt skattad i hela landet av alla, som är något så när bekanta med nyckelharpområdet. Kanske flertalet i hemmatrakten känner till att han finns och att han spelar nyckelharpa. Men hans storhet, som spelman, tycks inte alla ha klart för sig. Kanske beror det på att Österby varit och är ovanligt bortskämda med framstående spelmän. Eller beror det på Kurts eget försynta väsen och anspråkslösa framtoning. Ett är säkert: Alla borde känna till vilken musikalisk tillgång vi har i honom och vara stolta och glada och tacksamma över att han är verksam hos oss.

Han bidrar aktivt till att Österbys rykte som landets nyckelharpcentrum består och vårdar sig ytterst pietetsfullt om den lokala nyckelharptraditionen. Det var efter att ha spelat upp tre typiska österbylåtar, som han erövrade riksspelmanstiteln 1978. Låtarna var "Röda Strumpor" efter Justus Gille, "Vagns-huspolkett" efter Pelle Hellgren och "Riddarmarsch", som Hasse Gille har efter Hugo Öster.

Stor som spelman men kroppsligt är han väl inte mycket längre än Österbys andra storspelmann, Hans Gille. Det lär skilja två centimeter till Kurts förmån. Senast jag hörde dem var i samband med invigningen av Eric Sahlströmstatyn i Tegelsmora. Den centrala punkten i hela programmet var när riksdagens talman, Ingegerd Troedsson,

bjöd täckelset falla. Då spelade Hasse och Kurt på sina gammelharpor. Men så är de båda Österbyspelmännen också ovanlig väl samspelade. De har spelat tillsammans sedan den moderna nyckelharprorelsen var ung och de själva byggt sina första nyckelharpor med Eric Sahlström som handledare. Kurt Södergren började något senare än Hans Gille. Våren 1973 fick Kurt färdig sin harpa och började direkt efteråt i en spelcirkel, som kom att pågå i fem år, då Sahlström drog sig tillbaka. Självt har Kurt sedan 70-talet varit mycket anlitad som cirkelledare och som expert vid kurser på flera håll i landet. Kurt och Hasse har spelat tillsammans till dans. Då har de använt gammelharpor. Men inga högtalare. De har spelat i radio och i Blå hallen i Stockholm vid den socialdemokratiska kongressen 1978, vid Musik vid Siljan o s v.

Den gammelharpa, som Kurt spelar på är en s k silverbasharpa eller "Tiersphärspä", som man kallade den i Österby. Men Kurts instrument kommer inte från Tierp utan från Hållnäs och är tillverkad av Vivi-Ann Södergrens morfar, Johan Olof Jansson från Barknåre. Han byggde sju stycken harpor och kan ses i bild i boken Nyckelharpfolket bl a som spelman vid ett stort Hållnäsbröllop, när seklet var ungt. Det är skönt att veta att åtminstone ett av hans förnämliga instrument har hamnat i de bästa händer. I det här fallet i Kurt Södergrens.

Kurt är född 11 januari 1936 i Gävle. Pappan var målare och familjen levde i små omständigheter. Men det musicerades mycket och gärna i hemmet. Mamma spelade gitarr och pappa mandolin. När Kurt kom i skola visade han påtagliga studieanlag och hans lärarinna talade för att han skulle fortsätta i realskolan. Men det hade

familjen inte råd med. Inte heller kunde man kosta på en yrkesskoleutbildning. Så Kurt blev svetsare och avancerade efter vederbörliga prov till sk licenssvetsare vid SJ. Nu kunde han lägga undan litet pengar till den ingenjörsutbildning han drömde om. Men musikintresset fanns där och under tonåren spelade han klarinett, mest tradjazz. När militärtjänsten var överstökad sökte han till tekniskt gymnasium. Efter en preparandkurs blev det att konkurrera om platserna med 400 andra sökande av vilka så gott som alla hade mycket längre grundutbildning. Men det gick och efter tre års intensiva studier, där det inte fanns tid till något musicerande, stod han som färdig ingenjör.

Så kom han 1967 till Österbybruk som produktionstekniker, avancerade till driftschef och produktionsteknisk chef. När verksamhet drogs in 1983 började han i Söderfors. Sedan ett par år är Kurt Södergren sjukskriven och måste stå i kontinuerlig kontakt med sjukhuset. Men medan han väntar på att bli helt frisk, fortsätter låtarna att flöda ur hans nyckelharpor. I hans breda repertoar ryms både Byss-Callelåtar, de Sahlströmska storpolskorna, raden av gängse allspelslåtar, låtar efter Jernbergare och Wallinare och givetvis gammellåtar. Att den kromatiska harpan kommer till användning i Eric Sahlströms polskor och gammelharpan när det är fråga om de gamla österbylåtarna är för Kurt Södergren inte främst en fråga om instrumentens tekniska resurser utan en fråga om känsla och stil. För den vårdar han sig om i allt sitt musicerande. Det är därför som den enklaste brukslåt i Kurts händer får samma dignitet av sannskyldigt konstverk som vilken brusande praktpolska som helst.

Gunnar Ahlbäck

Här följer en artikelserie om Byss-Calle. Den är skriven av Jarl Holmström, Gävle, en riktig Byss-Calle kännare. Han har även gjort teckningarna.

En vandring med Byss-Calle i "Älvkarleby"

Byss-Calle drar in åran i pråmen. Han är hemma i Östanå. Rodden från Gamla Skutskär var arbetsam. Älven går hög nu på våren. Nedresan däremot hade varit en lustig färd. Pråmen, tungt lastad med järnvaror från Öhns och Söderfors bruk, hade stött mot isflak. Vattnet hade forsat kring stäven. Roddarna hade endast behövt styra mellan de höga älvbranterna. Vid havskusten hade stora flockar sjöfågel drivit runt i luften och på vattnet. Synen av alla skeppen i hamnen, som slagit emot, då pråmen svängt från genom Marsundet in mot lastageplatsen. Vårsolen. Allt detta hade glatt honom. Nu är han åter i Östanå. Han ser ut över älven strömmen är stark. På Västanåsidan är de sista resterna efter de av ryssen brända gårdarna nu borta. Men han minns väl

de förkolnande stockarna på stengrunderna. Försvarsvallarna och de sicksackformiga löpgravarna, som byborna grävde, finns dock kvar -det är konstigt att det fortfarande finns rester kvar . . . det är ju över hundra år sedan . . . det var tur att ryssen ej tog sig över älven . . . för då kanske . . . Han väcks ur sina funderingar av hojt och rop . -Håll igen -ptroooo -ptroo, -fan -, tja -så ta i då, kom igennn -j a a a a . . .

Bruksbönder från Söderfors gormar och svär åt sju par hästar framför en jättelik vagn. Två stora ankare hänger i kättingar under vagnen. -Söderforsankarna blir större och större, säger en av pråmkarlarna.

-Dom största lär visst väga 40 skeppspund (6,8 ton). En av körkarlarna kommer fram till pråmkarlarna. -Dihär arrendekörslorna knäcker oss- 7-8-upp till 10 mil om dagen . . . Calle drar sig bort från den viftande bonden. Själv avlönas han ju som bruksarbetare för pråmrodde och har inte med arrendekontrakt och körslor att skaffa. Det är ännu svårt att råta på fingrarna efter århållningen.

BYSS-CALLE

Egentligt namn: Carl Ersson Bössa

Född: 26 april 1783

Död: 9 januari 1847

Släkten: Byss-Calle var av vallönsläkt. Förfäderna var hammarsmeder, smältardrängar och mästerräckare i de Nord-Uppländska brukena. Fadern, Erik Jansson Bössa, blev bonde i Östanå. Modern, Catarina Jacobsdotter Henning, var dotter till riksdagsmannen Jacob Henning i Östanå.

Yrke: Pråmkarl, fiskare och småbrukare.

Spelmannen: Byss-Calle spelade nyckelharpa och blev känd som en av upplands storspelmän i gången tid. Han komponerade många låtar. Naturen och livet i gamla Älvkarleby gav impulser till låtarna av vilka många spelas av dagens storspelmän.

I kväll ska han ut och spela -att klara en polska som Fingertarmen blir nog besvärligt. . . en bågare på Brostugan kanske . . . fast den ligger ju på andra sidan älven . . . men nu finns ju bron . . . 10 rundstycken kostar bro-pengen. Men det är en lycka att bron finns. Calle minns när vårflodenspolade bort den första bron -vilken uppståndelse . . . en mängd virke i älven . . . det var förresten året innan bror Anders övertog föräldragården . . . och sen byggdes den här nya bron Carl XIII:s bro . . . det är en bro det . . . Byss-Calle är redan inne på Brostugan. Han

får sitt begärda. Calle är en känd person i bygden. Tankarna vänder till bron - bron, ja när den invigdes på midsommarafton 1816 . . . då var det fest . . . gubbarna, leksandskarlarna som hade byggt, bar byggmästar Forsgren på sina axlar. . . Forsgren bjöd på fest . . . å jag spela harpa och fick dricka. . . men än finns färjan kvar om bron skulle . . . nej inte färjan . . . överfarterna var farliga . . . jag åkte färja många gånger då jag gick till

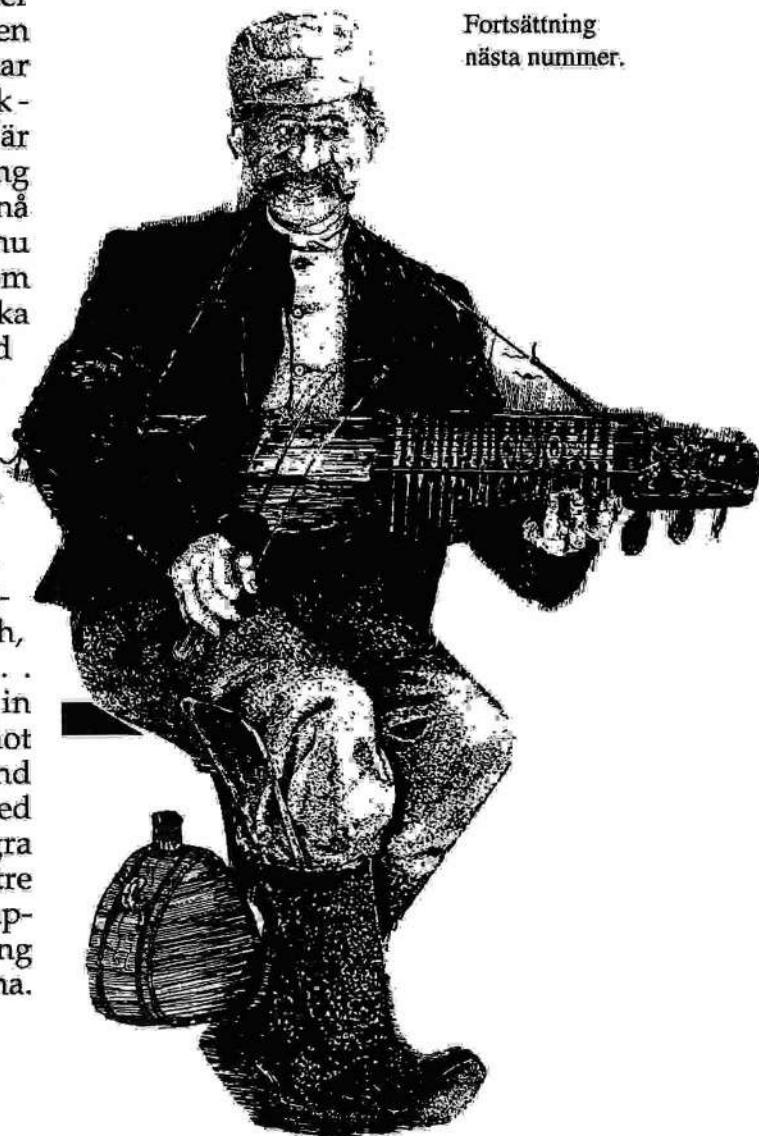
flickan på Västermarn den kantra en gång, tre drunknade . . . å en gång sex . . . nej inte färjan . . . måtte bron hålla . . . Tankarna snurrar. Bägaren är tömd. Calle är åter ute på bron. Vid älvstranden syns några laxfiskare laxen den hör till Åkarby den . . . man fiskar den med nät och not, i vrakhus och laxkar . . . men Gud vet om inte nejonögon, som tas när de mörka nätterna kommer, är lika goda . . . godare . . . nystekta med en sup till. . . Han går uppför den branta brobacken mot Kronsågen. Möter några bybor. Ser en skymt av kyrkoherde Regnell och klockarn efter en brun häst — dom är väl ute och ackorderar om köp av den där gamla stugan som skall bli skolhus . . . En stor svart häst stretar och drar framför sin tungt lastade vagn. Calle är framme vid Kronsågen. En såg och mjölkvarn som ligger straxt ovanför fallen. Arrendatorna av laxfisket driver sågkvarnen -den ser ut att förfalla . . . men det är klart, laxfisket är väl en lustigare hantering. . . Calle fortsätter efter älvstranden till dess han hör dunket från hammaren vid Älvkarleö. En trana sträcker över älven -vilken lång hals . . . och benen sträckta bakåt. Likt en trumpetstöt ekar tranans rop och dör ut över fjärden. Dunk-dunk - dunk från brukshammaren - där knogade farfar Johan som smältardräng och far Erik, innan han blev bonde på Östanå . . . på den tiden var det tysksmide, men nu har dom visst övergått till vallonsmide som dom andra bruken . . . men Söderfors ska börja med engelskt vallonsmide . . . vad det nu är . . . dunk-dunk-dunk . . . det är takt i den hammaren . . . kanske man kunde på harpan . . . spelningen ja . . . jag måste hemåt, till Brita och kvällsvarden. . . På vägen från Kronsågen till hemmet passerar Calle kyrkan och klockstapeln - få se när nästa spelning blir här . . . brudparet, uppställning på kyrkgången, marsch, brudpolska i bröllopgården . . . mat . . . dryck . . . dom tänker visst klä ' in klockstapeln med bräder till skydd mot röta . . . en vals till stapeln kanske . . . synd på en så vacker byggnad . . . Calle ser ned mot älven. Vid marknadsplatsen står några förfallna bodar -marknaderna var bättre förr, nu är det mest olovligt spel och supande . . . sist bytte jag en tunna strömming mot tre tunnor spannmål . . . Calle är hemma.

Brodern Anders, som övertagit föräldrargården, syns på en åker i samspråk med några grannar. Man pekar och pratar. Västanå bys ägor, på andra sidan älven, är enskiftade och så ska väl även ske här i Östanå. Calle stannar på brostenen. Han vänder sig mot älven. Nu hör han det, fast på avstånd. Dånnet från de väldiga fallen. Dånnet som han hela tiden vändrat i och som stämt honom i tankar. En lärka drillar över Ringgärdet — tänk om man kunde spela som den lilla. Han öppnar dörren och stiger in i stugan. Möts av hustru Brita. På armen bär hon Lill-Jan, det luktar av kokt fisk. På väggen i kammaren ser han harporna.

Tre stycken.

Fortsättning
nästa nummer.

Lördagen den 6 Augusti 1910

Tredagars riksspelmansstämman på Skansen

I hörnet af Linégatan och Skeppargatan logerar det 70-tal spelmän som för närvarande i Stockholm representerar den väntade renässansen inom svenska folkmusiken. Det är samma skolor som förut under sommaren hyst både feriebarn och kursdeltagare af olika slag. Dessa ha varit här för att från hufvudstaden bära hem kulturintryck till landets aflägsnare delar; spelmännen äro i hur ringa skepnad de än uppträda, förmedlare af de äkta känslor som under århundraden lefvat och ännu lefva i folkhjärtat och ha i sitt okonstlade framträdande icke ringa att lära ut i hufvudstaden.

Inne på gården en trappa upp till höger bo de. Men man behöfver ej denna adress. Man hör på långt afstånd hvar de äro att söka; genom de öppna fönstren ljuder en polska så sprittande och dragande att man icke reflekterar öfver hvilken ingång eller trappa man tar.

När Dagens Nyheters medarbetare kommer dit upp är polskan slut och något annat har vidtagit. Den ena salen hyser väl ett 30-tal sängar, nybäddade med hotellrena lakan, och i dessa sitta 12 á 15 "gubbar" framåtlutade, orörliga, tysta och lyssnade, med stort intresse och ännu större sakkännedom afspeglade i anletsdragen. Och sammanträngda på en minimal yta mellan sängarna stå fem man, gamla kärfva säkra typer med stora skäggar eller slätrakade ansikten och

utföra ett förunderligt godt samspel i den ögonblicket förut nybildade stråkorkestern. Det är vackert både för öga och öra. När stycket är slut, stå gubbarna ännu en stund kvar på sina platser utan att säga ett ord. Slutligen kräfver situationen ett ord.

– Hvad är ni för landsman? säger en af orkestermedlemmarna till en annan.

– Östgöte, svarar den tilltalade, artigt nog utslutande sitt berättigande "gudskelof". Efter ett uppehåll fortsätter han: – Och du då? Hvar är han ifrån?

–Jämtland.

Därmed är konversationen slut. Musiken har enat dem, namn behöfvats ej, men hemlandet vill man veta.

Hela denna lilla episod skulle kunna tagas som utgångspunkt för utvecklande af icke minst folkmusikens betydelse och värde. Det behöfs icke. I dag äger riksspelmansstämman rum på Skansen, såvida ej vädret blir olämpligt, då den försiggår på Musikaliska akademiens stora sal; att Skansen blir platsen anges genom flaggning från Bredablicks tinnar.

Stämman förverkligar en i juni månad 1905 af Nordiska museets styresman samt intendenten Axel Nilsson och stadsnotarien Nils Andersson afhandlad plan, för hvilken icke heller d:r G Hazelius på sin tid varit främmande, nämligen

att å Skasen inför allt Sverge framlägga värdet af svensk folkmusik och den säregna konst med hvilken våra spelmän sitta inne. Ett slags nationell musikfest alltså. Till stämman ha inbjudits spelmän från Sverges alla landskap. Från åtskilliga provinser äro på grund af särskilda omständigheter, exempelvis större mångsidighet i fråga om låtmateriel och instrument eller ett jämförelsevis större urval af kända skickliga spelmän, inkallade ett flertal representanter. Af de inbjudna äro omkring sextiofem utvalda bland det antal spelmän hvilkas repertoar under årens lopp noterats af den på detta område synnerligen verksamme och framstående stadsnotarien i Lund, Nils Andersson, eller om hvilkas spel denne eljest direkt förärfvat kändedom.

De instrument på hvilka de olika melodierna kommer till utförande å stämman äro djurhorn (kohorn och bockhorn, Dalarne) samt fiol och klarinett äfvesom nyckelharpa (Uppland), och träpipa ("spilåpipa", Dalarne). En näfverblåsare är inkallad från Värmland, men har anmält förfall. Att dragspel och mässing uteslutits torde ej tarfva närmare förklaring. Samspel kommer att utföras hufvudsakligen af representanter för Hälsingland, Jämtland, Gottland, och Skåne (två fioler) samt Uppland, Västmanland och Västergötland (fiol och klarinett). De melodiformer som i allmänhet komma till utförande äro vallåtar, vismelodier, gånglåtar, brudmarscher, skänklåtar ("brännvinspol Skor") polskor, valser, kadriljer och angläser ("engelskor") samt halving.

Stämman pågår i tre dagar, den 6, 7 och 8 dennes, med två spelmanskonsorter hvar dag, så anordnade att de hvar för sig så fullständigt som möjligt framställa de olika melodityperna.

De här församlade spelmännen representera ett godt stycke kulturhistoria. Icke blott så att hvarje "gubbe", han må vara så än ung, är representant för ett stycke musikhistoria, men hvarje melodi hvar och en af dessa har att framföra äger oftast sin särskilda historia. Det är särskildt anmärkningsvärdt att fall förekomma där t. ex. den gamla modern sjungit en åldrig melodi för sin unga son, som längre fram lärt sig

spela och tagit ut den på fiol; den muntliga traditionen har fortbevarat instrumentalmusiken.

Ofantligt mycket af ofta stort intresse är sålunda att återge både om spelmännen och deras melodier. Värmlänningen Mossberg t. ex. sitter inne med ett äkta Bondbröllop. Bruket var i forna tider att bruden skulle på tredje eller fjärde dagen bortröfvas, hvarefter hela bröllopsgillet skulle ut och leta efter henne. Musiken börjar med en marsch; plötsligen tystnar musiken, och sällskapet sjunger en så lydande klagan:

Och tiden den hastar,
snart klockan slår tolf,
och midnattens timme är inne.
O, sägen, I gastar,
och svaren, I troll,
hvar skall jag min kära väl finna?

Helt hastigt finner man bruden, och i glädjen slutar stycket med mycket hastig takt och sprittande glädje. Spelmannen berättar att han själf varit med om att röfva många brudar och hans far ännu fler. Det är historia och folkklif i alla dessa hundratals melodier, och folket själf har både glädje och nytta af att höra dem. Deras största mission är för närvarande att de visat sig mäktiga att undantränga det för verklig folkmusik omöjliga handklaveret.

Bilden här ofvan återger några af de under gårdagen samlade spelmännen. Deras namn äro, från vänster till höger räknadt, i öfversta ledet: N Ols-son, J Munter, B Bixon, A Brandberg; i mellersta ledet: C.J. Pettersson, P.N. Dahlberg, G Falk; nederst: L Pettersson, J Johansson, C Hildbrand, C.V. Rubin, A Wester och N Andersson. Namnen återfinnas med personalia i det intressanta program som blir tillgängligt vid spelmansstämman.

Klippet är insänt av:
Gösta Sandström, Stockholm.

Tack Gösta.

ERIC SAHLSTRÖMSTIPENDIET

1993

Nu har årets Eric Sahlströmstipendiater utsetts. Stipendiet består av en veckokurs i nyckelharpospel på Ekebyholms slott den 27 juni - 1 juli 1993. Lärare på kursen är flera av landets främsta nyckelharppsspelare, bl a Peter "Puma" Hedlund, Sonia Sahlström, Sigurd Sahlström och Esbjörn Hogmark.

Stipendiet bekostas av Eric Sahlströms Minnesfond och delas ut till ungdomar som visar intresse för nyckelharpan och vår nationella musik. Eric Sahlströms Minnesfond är en ideellt arbetande stiftelse, som bildades i samband med den store spelmans bortgång 1986. Eric Sahlström är nyckelharpanns främste företrädare och förnyare under 1900-talet.

Årets stipendiater är:

Jonathan Jansson
Skuggarvet 3A
790 15 SUNDBORN
tel: 023 - 360 35

Anders Ekengren
Gripsvallsvägen 21
183 46 TÄBY

Helena och Carina Holmberg
Viksta Myrby
740 30 BJÖRKLINGE
tel: 018 - 35 23 10

De sökande har skickat in låtar inspelade på band och därefter har styrelsen för Eric Sahlströms Minnesfond utsett de ungdomar som år 1993 erhåller Eric Sahlströmstipendiet.

Helena och Carina är två nyckelharppsspelande systrar som båda lärt sig spela av riksspelmannen Anders Liljefors, Storvreta. Helena är 15 år och Carina 13 år. De spelar mycket tillsammans och har även gjort några uppträdanden för publik. Varannan torsdag spelar de i ett spelmanslag i Björklinge. Anders är 18 år och har fått sin utbildning i Täby musikskola. Jonathan är 13 år och har spelat nyckelharpa för Sigurd Sahlström i 3,5 år. Sigurd är son till den legendariske nyckelharppspelmannen Eric Sahlström och arbetar som musiklärare i Falun.

Vänliga hälsningar

Cajsa Ekstav
Styrelseledamot i
Eric Sahlströms Minnesfond.

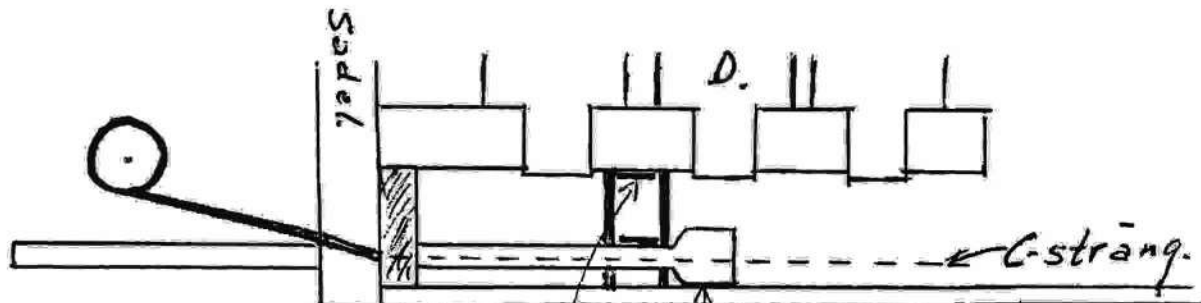
C-bas blir till D-bas

BYGGTIPS

Sänder ritning med förslag till D-bas på nyckelharpan. Jag har denna anordning på min harpa och det fungerar tillfredsställande. Hoppas att ritningen är förståelig. Kanske finns denna konstruktion tidigare, så Du får själv avgöra om det är något för "Nyckelposten".

När man trycker ner 1 så lyfter 2 upp till C-strängen och en fjäder trycker 2 åt sidan så att klacken lägger sig på leklådans sidostycke och får därmed ett fast underlag.

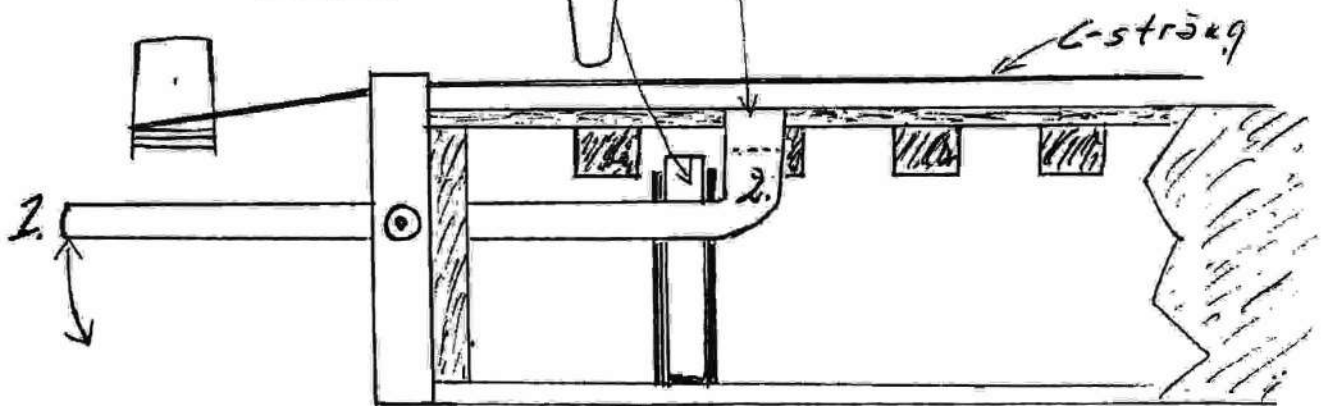
Leklådan sedd ovanifrån.

Fjäder.

D-klacken sedd från änden.

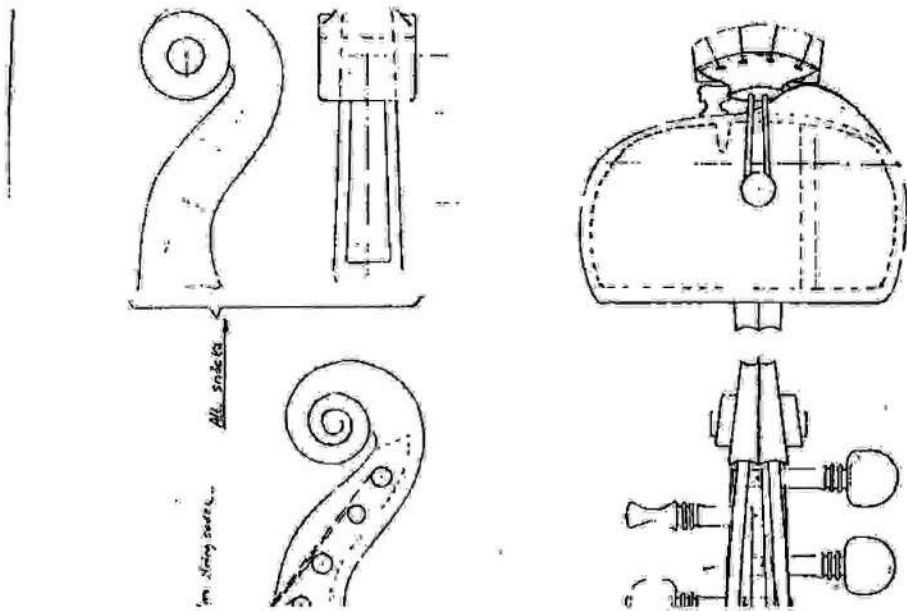
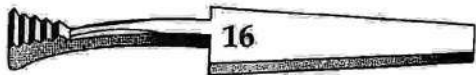
OBS EJ SKALENLIGT

Halsen.

Med hälsning
Gunnar Vallberg
Forsa

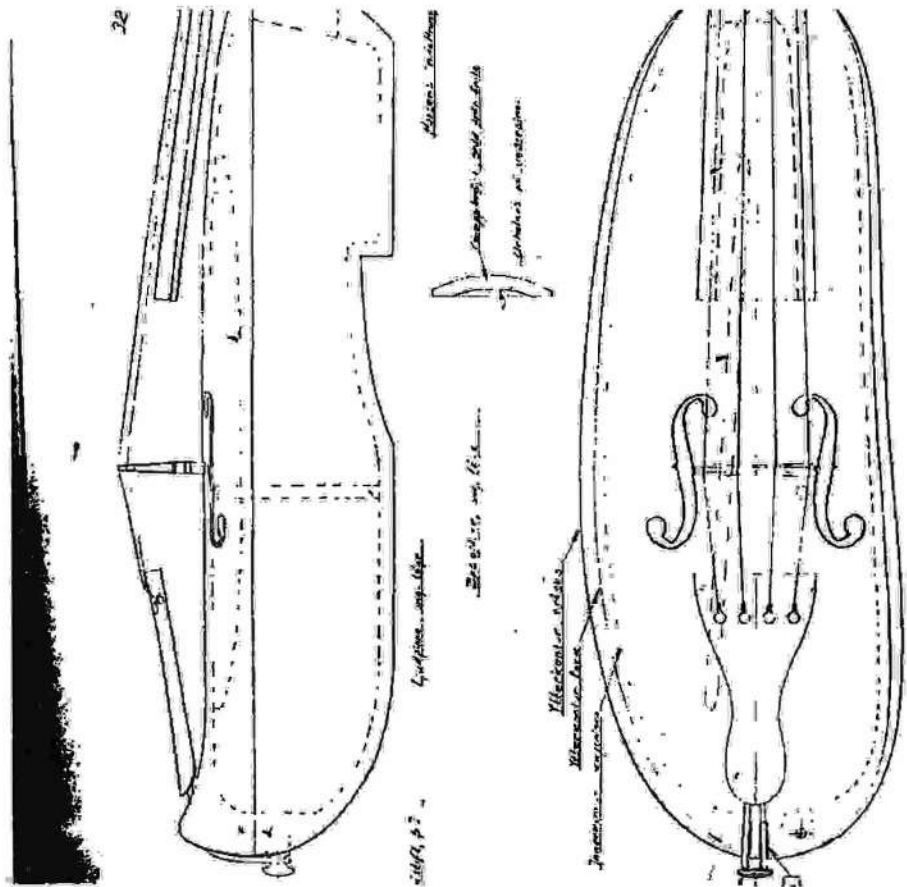
Nej, denna konstruktion har red. inte sett tidigare.
TACK för bidraget.

Denna ritning på en träskofiол finns på Nyckelpostens redaktion. Den är i original skala 1:1. Den kan lånas för kopiering.

Den är insänd för ganska länge sedan av någon med oläsligt namn

och redaktionen ber att vederbörande hör av sig.

16
 Ritad av Tove Nilsson
 i naturlig storlek
 Träskofiол

LIMERICK

EN SPELGALEN TJEJ FRÅN GRÄNNA
PÅ ALLA STÄMMOR VILLE RÄNNA
HON SLUTADE KASTA VARPA
OCH BYGGDE EN HARPA
SÅ NU KAN HON STRÄNGARNA SPÄNNA.

BITTE

Bokhållare Jansson ursäktar sig mitt under en vals och störtar ut, lämnande damen mitt på golvet. Återkommen bjuder han upp henne på nytt.

—Nä, säger hon, jag dansar inte med en kavaljer som bär sej så osjangentilt åt och springer ifrån mej mitt under dansen!

—Bästa fröken, ursäkta mej, men si... de va... Det hade vare ändå osjangentilare att ha vare kvar!

* * * * *

VÄRSTING II

— Varför har du så brått att stämma cittran ?

— De är ju en accordscittra

Jag är en tjej, arbetslös och nyckelharptokig, som har en dröm. Ja, drömmar har vi väl alla. Jag har byggt 2 nyckelharpor. Den första var jag dum nog att sälja. Jag tänkte att " det räcker ju med en " .

Det ångrar jag mycket.

För den första nyckelharpan var det ju någorlunda ljud i.

Den Andra spelar jag på varje dag så gott det går. Men ljudet är inte vad det borde vara.

Min stora dröm är alltså att köpa en nyckelharpa av en känd byggare (t ex Hasse Gille) som kan sin sak. Drömmen kommer säkert att bli verklig om sådär 5-10 år. Då har jag kanske kunnat sparat ihop till en. (Kanske tidigare hoppa jag). Det finns säkert många som tycker att det låter löjligt, men för mig är 10-15000:- kronor mycket pengar. Det finns nog också en del som tycker som jag, eller hur ?

Sign.
arbetslös och nyckelharptokig.

* * * * *

Apropå spelmansstämman... så var det kanibalerna som hade folkfest ...

FÖRENINGEN

NYCKELHARPAN

Meddelande från styrelsen

Vid föreningens årsmöte i våras visade det sig att det, trots stora ansträngningar från valberedningens sida, inte gick att få ihop en styrelse. Dock kunde problemet lösas tillfälligt genom att hittillsvarande ordförande och sekreterare förklarade sig villiga att kvarstå tills ett extra föreningsmöte kan hållas under hösten 93.

Det kan väl ändå inte vara möjligt att det bland över 400 betalande medlemmar inte skulle finnas några som kan tänka sig bidra till verksamheten på ett mera aktivt sätt. Är det manne utbudet av aktiviteter det hänger på, eller kanske den geografiska spridningen på medlemmarna? En del av styrelsens tankeverksamhet i frågan redovisas nedan. Vad är resultatet av din? Hör av dig.

En närmare granskning ger vid handen att ca 10% av medlemmarna utnyttjat föreningens utbud av spelkurser och träffar. Dessa evenemang tar samtidigt 90 % av styrelsens tid i anspråk vilket kanske kan ifrågasättas. Är det måhända så att vi borde ägna oss mera åt seminarier och symposier av olika slag för att sedan redovisa resultaten i "Nyckelposten"? Alla medlemmar tycks i alla händelser ha en sak gemensam; man önskar få tidningen hem i brevlådan några gånger per år.

Har kanske föreningen nyckelharpan spelat ut sin roll eftersom bara tidningen förefaller intressant?

Det sista ville inte de som deltog i det senaste "förstärkta" styrelsemötet tro riktigt på. Varför inte det då? Helt enkelt därför att kunskaperna finns bland föreningens medlemmar eller i närstående organisationer dit vi har goda kontakter. Vi diskuterade därför en modell för styrelsens arbete som gick ut på att enskilda styrelseledamöter och till styrelsen adjungerade personer skulle få ett särskilt område att arbeta med ungefär som följer:

Redaktionsansvarig Nyckelposten

Ansvarig för Torsdagsträffar och ev. studiecirklar.

Ansvarig för seminarier och övrig kursverksamhet.

Ansvarig för noter och materiel

Ansvarig för byggfrågor

Ansvarig för nomenklatur och historikfrågor

Ansvarig för medlemsregister

Ansvarig för information

Dessutom kanske gammelharpssektion - spelanslag???

Förslaget syftar till att bredda föreningens utbud genom att vi kanske kan fördjupa våra kunskaper på de områden som behandlas. Resulten skall naturligtvis förmedlas till alla genom "Nyckelposten".

Har du förslag på intressanta spørsmål t.ex. "rytmen i polskespel" så hör av dig, eller ännu hellre kom personligen till det extra föreningsmöte som kommer att utlysas i höst. Om inte annat så för att rösta fram en ny styrelse. Utan sådan har vi ingen förening.

Vi ses på höstkanten
Styrelsen

Spelmansstämma i Rönö

Lördag 10 juli, kl. 14.00

Rönö Kungsgård, Vikbolandet

Upplysningar: Brita Ehlert, tel. 011-16 67 17

Arr: Rönö Hembygdsförening, Östergötlands spelmanförbund

Bordunstämma

Fredag och Lördag 23-24 juli, Korro

Framträdanden av bl.a. Ånon Egeland, Alban Faust, Irlandsgänget och Sågskära. Dans på logen under två nätter. Före stämman är det i år tredagarskurs i säckpipespel på Korro.

Arr: Musik i Kronoberg och Valshuset, tel: 0470-184 52

Sjölanderstämman

Lördag 7 augusti, Grönadal

Spelmansstämma till minne av den legendariske spelmannen Axel Sjölander vid hans stuga i Yttre Källehult.

Arr: Tingsryds Spelmän, tel: 0477-401 42

Spelmansstämma i Slottsmiljö

Söndag 8 augusti, Borggården, Nyköpingshus

13.00 Spelmännen samlas vid Gäldstugan

14.00 Inmarsch på Borggården, stämman börjar

Allspel, scenspel, buskspel, servering

Upplysningar: Evert Lindbørg, tel. 0155-28 54 62, (21 56 18)

Arr: Nyköpingshus Spelmansgille, Länsmuséet, Södermanlands Spelmanförbund, Nyköpings Kommun

Förstämma, Gamla Linköping

Fredag 20 augusti, kl. 20.00

Ca kl. 23.00 Slängpolska, Stratomtastugan, Valla friluftsområde

Upplysningar: Birgitta Lundin

Arr: Östergötlands spelmanförbund

Spelmansstämma i Gamla Linköping

Lördag 21 augusti, kl. 13.00

Estradspel, buskspel och dansuppvisningar

Arr: Folkungagillet, Östergötlands spelmanförbund

Upplysningar: Monica Weimer, 013-15 07 08

Uttringestämman

Lördag 21 augusti, Uttringe, Rönninge

8.30 Spel- och sångverkstäder i Bergaskolan

12.30 Festtåg med spelmän och sångare från Rönninge station (pendel Sthlm C 11.45)

13.00 Stämman öppnas

Scenuppträdande, buskspel, allmän dans, servering

Upplysningar: Janne Carnestedt, tel. 08-580 135 63

Arr: Svenska Folkdansens Vänner

Grassagårdsstämman

Lördag 28 augusti, Grassagården, Strängnäs

13.30 Samling

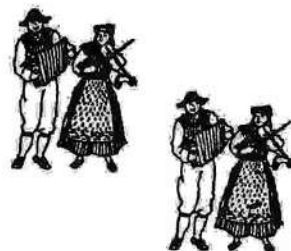
14.00 Stämman börjar

Spelmansstämma i gammal boendemiljö, spel i gårdar och gränder

Upplysningar: Sören Olsson, tel. 0152-121 37

Arr: Strängnäs Gilles Folkdanslag, Södermanlands Spelmanförbund

MUSIK & DANS

Förlaget
Emma

Postorder:
Göksby 588
740 61 TOBO
Tel 0295-300 35

Stor sortering

FIOLER och STRÅKAR

Du får låna till påseende.

Fiolset i alla storlekar, barn och vuxen.

Etudier och alla tillbehör.

**NYCKELHARPOR
och -STRÅKAR**

Etudier, virke och alla tillbehör.

Bra inbytesvillkor samt återköpsgaranti.

Vi reparerar, värderar,
försäkrar, köper, byter

Allt om **FOLKMUSIK:**

Böcker, noter, LP, spelskolor.

Även dans och dräktböcker.

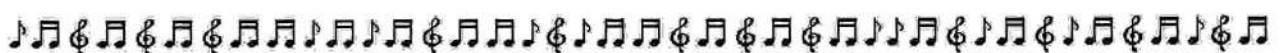
Beställ vår nya katalog.

Eftersom Nyckelposten har en serie som handlar om Byss-Calle så är det väl på sin plats att ha lite nedteckningar på låtar efter honom. Noterna är hämtade ur: "Uppländsk Folkmusik" av Ruben Liljefors 1929.

Denna polska, kallad "Storpolskan", torde vara en äkta "Byss-Calle"; hans polskor ha i allmänhet något storvulet, friskt och festligt över sig.

STORPOLSKAN

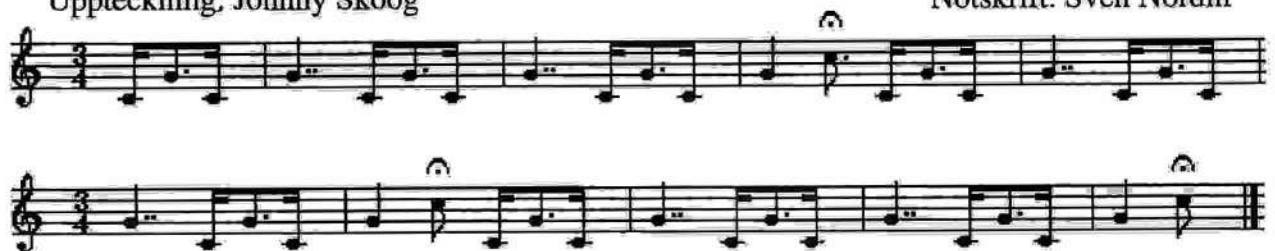

Jaktsignaler

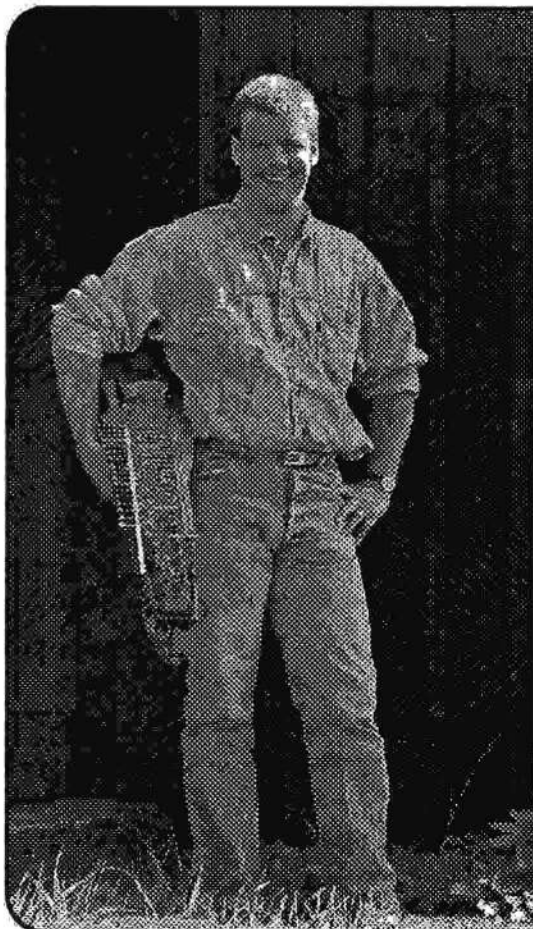
"UPPBROTT"

Uppteckning: Johnny Skoog

Notskrift: Sven Nordin

I nästa nummer: "Drevet går", "Tyst drev" och "Ljudligt drev".

Puma

Peter "Puma" Hedlund blev världsmästare i modernt nyckelharpspel 1992 på Skansen. Nu kommer hans första egna CD, *Puma* på Tongång AWCD-2. Hör honom förutom solo tillsammans med några av hans många vänner: *Karin Hedlund, Ragnar Berglund, Jan Bergström, Marit Blomqvist, Jens Kristensen, Leif Nygren* och *Gösta Sandström*.

Premiär på Österbystämman 19-20 juni.

Närmare upplysningar:

Peter Hedlund, tel 08-732 37 33

Per-Ulf Allmo, tel 08-778 29 73

LYSSNAT PÅ!

Sture Möllerman Riddarstigen 17 A. 183 30 Täby
tel. 08/768 13 66

FRÅN VAGNSHUSET TILL NEW ORLEANS. HASSE GILLE MED VÄNNER.

Hasse Gille – regerande världsmästaren på gammelharpa – gjorde för nästan precis ett år sedan tillsammans med några av sina vänner en "live" inspelning i Österbybruks kyrka.

Musiken och stämningen från denna konsert finns bevarad på ett kassettband. Första hälften av sida A spelar Hasse tillsammans med Kurt Södergren. Dom framför traditionella upplandslåtar på silverbasharpor. Deras genuina låtspel ihop med Hasses oefterhärmliga presentationskonst gör att publiken redan från början är med på noterna.

När Hasse Ruta och Leif Nygren så småningom träder in på scenen med harpa och gitarr har de flesta sinnena öppnats. Nu är det inte enbart traditionell folkmusik som gäller. Tre av låtarna är kompositioner av Hasse Gille och ibland tar man även modern elektronik till hjälp.

På sida B händer det saker! Om det inte var för att man inledningsvis får höra polketten *Talgoxen* på nyckelharpor, skulle jag tro att inspelningen var från ett creolskt café under "Mardi Gras". Men det är bara Red Wing Jazzband, där både Hasse Gille kornett och Hasse Ruta klarinett ingår. Det roliga är, att dessa spelmän inte låter som ett traditionellt skandinaviskt dixieband. Hade jag inte känt till förhållandet, skulle jag tro att detta var en samling ärgade veteraner från det fjärran New Orleans.

Med ett okompliserat men inlevelsefullt spel får dom nästan publiken i extas. Det enda jag har att anmärka på, är att trombonspelet inte håller samma klass som övriga instrumentalister. Men det verkar inte bekymra åhörarna det minsta. Ovationerna efter varje nummer verkar aldrig vilja ta slut och Hasse och hans vänner visar här ett prov på verklig spelmansglädje.

Sture Möllerman

Anton Lindström:

Äventyr i Dalarna

Huruledes tre smeder från Fagersta fick uppleva Dalarna 1909.

Illustrationer av RUNE LINDSTRÖM

Det var den stora lockoutens år. Järnbruken och verkstäderna slog igen. Allt verkade så underligt. Det var tyst både i luften och sinnena — någonting alldeles nytt för smederna på bruket. Visserligen var det sommar, och alla tog i början arbetsnedläggelsen som en vila, men snart började det bli enformigt. Att gå sysslös var för de flesta en plåga. Ja, en del av de gamla vällarna kände sig illamående av att inte få svettas som de var vana vid. De flesta fördrev tiden med fiske. De som hade släktingar bland bönderna hjälpte till där. Ja vi brukspojkar försökte oss på litet av varje, så att det blev till mat för dagen, ty konflikt-understödet var ej stort. Så fick jag en idé: Om jag fick ett par med mig, skulle vi gå på gårdarna och spela. Det skulle väl bli både mat och pengar, och dessutom fick vi ju se oss omkring gratis. Min musikkamrat Otto Ho Imström blev genast intresserad. Men vi behövde en god sångare som samtidigt kunde tala för oss, ty vi var unga och blyga båda två. Så fick vi tag i den rätta, nämligen plåtslagare Aspenberg. För det första var han en god sångare, för det andra en orädd själ med god talförmåga och humor. Utan honom hade vi säkert aldrig klarat oss. Vi beslöt oss för att ta Dalarna som mål och satte i gång med övningar för att få en väl tilltagen repertoar. Man måste känna sig för

vad sorts musik folk ville ha. Aspenberg var psykolog, han märkte nästan med det samma vilka stycken som passade på olika håll.

En dag i augusti stod vi färdiga och gångklara; jag med fiolen och mandolinen, Otto med gitarren och Edvin Aspenberg med portföljen. Otto och jag hade skaffat oss var sin satinkostym, knäbyxor och blus, ifall vi kunde få ett fint uppträdande någonstans. Inga pengar på fickan bestod vi oss med, vi hade bara till biljett ett stycke in i Dalarna. Avresan från Fagersta trodde vi skulle gå obemärkt. Men några kamrater hade fått kännedom om saken. De kom till stationen och överlämnade en bukett, som vi trodde var blommor men det var tistlar, och lyckönskade oss på färden. Vi tog naturligtvis allt från den glada sidan. Vi spelade och sjöng rätt mycket på tåget, men var så nybakade, så vi vågade inte ta upp någon kollekt. "Vänta ni pojkar", sa Aspenberg, "vi ska nog få pengar bara vi kommer på gårdarna, å du Otto ska alltid hämta pengarna" Första gården vi spelade på såg riktigt pampig ut. Här bor nog fint folk tänkte vi. Vi började med en äkta dalpolska, spelade några fler stycken. Ingen syntes till, men så till sist kom frun ut, gick förbi oss och gav oss en mycket fönedrande blick som ingav oss tanken på — går dom inte snart. Men tio öre hade hon i nypan "Ta emot dem du Anton", sa Otto, han kände sig för blyg, men så var det första stället också. Första dagens kassa blev 80 öre, så inte fick vi ha stora förhoppningar.

Vi fortsatte vägen efter Dalälven till byarna i Stora Tuna samt upp till Gagnef. Det var ju sommar, så vi kunde ligga i ladorna, och behövde just inte annat än mat för vår musik. Först verkade det som folket var lite rädda för oss, men då vi fick prata in oss

blev det snart rätt gemytligt. Kom vi in i en gård, framställde Aspenberg alltid frågan: "Får vi spela å sjunga lite för er. Vi är lockoutade smeder från Fagersta" (vi hade naturligtvis var sitt bevis från pastorexpeditionen hemma). På många ställen svarade man aldrig på vår fråga, men vi tappade inte sugen för det. Vi mjukade upp deras sinnen med "Säterjäntans söndag" och "I den stilla dalen". Efter en stund sade vår talesman Edvin. "Vi ville bara be att få spela och sjunga för lite mat." Alltid kom detta svar: "Vi har nog just int nå mat int." "Ja, men kanske bara en smörgås", sa Edvin och innan vi spelat ut vårt passande program på stället, kunde det vara den finaste middag framsatt åt oss på bordet. Märkvärdigt nog var det nästan lika i alla gårdar. Kom vi bara in oss med dalfolket, så nog fick vi mat, men en sak hade de inte, det var pengar. Visserligen blev kollekten på "Kom till måtta" en hel krona, men så var det nog tjugo personer om den kronan.

Snart var vi framme vid Bålsta färjställe. "Ska ni mä över älva, så klyv på då", sade Färj Per Ers som skötte färjan vid Bålsta. Det var många som följde med färjan över den turen. Nu först märkte vi att vi var i Urdalarna, ty när de språkade med varandra förstod vi inte ett ord. Vi klämde i alla fall i med att spela min vals "I sagornas värld" under överfärden. Då var det en som tog av sig hatten och gick runt färjan. Det blev hela 1,10 åt oss. Så sade han när vi skildes åt på andra stranden. "Ni spelar smäktande. Köm te Klockar Karis på lördagskväll å spel öpp tä dans å hä allt ja som ska gå mä hatten igen åt er, å hä bi mytje pängar då" Hur skulle det gå till slut? Vi kom bara längre och längre bort, kanske skulle vi få gå hem också. Vi finkammade alla gårdar i hela Gagnef. Så hade vi ett par besvärliga regnvädersdagar. Då höll vi till i en log-öppning och spelade. Men det blev sol igen och åter hoppfullt. Ett långt släp av barn hade vi med oss hela dagarna. Att förstå dem när de talade var omöjligt, men de var så rara i sina nationaldräkter. En del av de små kullorna hade t.o.m. läderförkläde. Vi började känna oss som turister. En kväll besteg vi Djurmo klack. Solnedgången därifrån var storslagen, och när vi spelade "Härlig är kvällen" svarade ekot från dalen. I Djurmo kom vi in till en familj Lagergren. Han hade biodling. Hela familjen blev förtjusta i vår musik och sång och bjöd oss på mat och logi. De tyckte att vi behövde ligga i en ordentlig säng. Vi behövde nog torka våra våta kläder också ett tag. Vi var så tacksamma för detta —men så var Lagergren själv västmanlänning. Familjen var mycket musikalisk, på väggarna hängde både fioler och gitarrer. Barnen var många, alla väldigt blyga. I samband med detta vill jag berätta något som nyligen hände. För en tid sedan kom en man till mig och sa: "Ni var två som spelade och en som sjöng en gång i mitt barndomshem i Djurmo. Minns ni någon liten pojke, som gömde sig bakom soffan och var blyg? Det var jag. Inte vet jag men vi talade mycket om Fagersta. Nu har jag hamnat här

forts. fr. föregående sida

och trivs bra, men mina barn är inte så blyga när dom spelar och sjunger."

Dagen efter då vi blivit förplägade med mat och kaffe startade vi en färd till en fäbod. "Gessebuan" skulle ligga cirka en mil däriifrån. Vi följde stigarna efter beskrivningen vi fått i byn. Hela dagen gick vi i skogen, men kom aldrig fram. Vi förstod att vi gått fel, men om vi följde stigen skulle vi ju alltid komma fram någonstans. Hungriga var vi.

Aspenberg hade i fickan en brödbit stor som en hand den delade vi broderligt och så åt vi av skogens blåbär, som det fanns rikligt av. Så skymtade tre stugor på bergkrönet. Vi gick dit. Men då vi kom fram fick vi höra att det var Arvslindarnas fäbodar. Ett jakt-sällskap på fyra personer träffade vi först. De skulle övermatta i fäboden. Innan vi bad få spela förklarade vi hur fel vi gått. Herrarna förstod att vi var hungriga och slog upp sina ryggsäckar och bjöd oss på den mat de hade med sig och vi lät oss väl smaka. Två av herrarna i jaktsällskapet var industrimän från Gävle, också lediga på grund av storstrejken. Då de hörde att vi var från Fagersta sa den ene. "Där tillverkar ni bra verktygsstål. Vi har en längre tid begagnat bara Fagersta sabelstål i våra svarvstål. Bullar Kari, som varje sommar i 20 år varit

uppe i buan (= fäbod), var en äkta fäbodkulla, som kunde sin sak. Hon tog sig an oss och sa: "Ja ska fäll städ å mitt stes får i ha kvarterä där, ja kan bo ve Lisses Anna." En upplevelse var det att på kvällarna få höra henne sjunga "Kossornas locksång", som hon kallade den. Då steg Kari upp på en hög sten utanför steset och sjöng så det ekade i skogen. Melodin var entonig i moll, men det märkvärdiga var att korna inte kom hem förrän de hörde sången. I sången nämnde hon namnen på varje ko. De kom springande med öppen mun, ty de visste att de fick sletjä (en blandning av mjöl och gröpe) som Kari hade i en skinsäck med rem över axeln. En hand full fick varje ko, då var de nöjda och sprang glatt in i sitt bås i lagåm. Vi blev kvar i den fäboden i tre dagar, ty vi måste hjälpa till att först och främst plocka blåbär och sedan att röra i mesostgrytan, som tog dryga timmar. Men intressant var det och mycket mat fick vi. När vi skulle gå från Arvslindarnas fäbodar kom Lisses Anna och lämnade oss var sin påse, som vi trodde var karameller, men det var grankåda att tugga på. "Ska fäll ha nått minne härifrån", sa Anna. "Om ni kommer till Bäsna ska ni hälsa tä fastrarna, dom är jag lite släkt med, å Kersti ho som är älst å döm, har varit trädgårdskulla ve nån som skulle heta Aspenin i Fagersta. Kersti har sagt att Fagersta var ett vackert ställe, men herre gud så lortiga smederna va när dom kom från smea."

Färden gick vidare, ingen hemvist, bara gå. Mat och logi fick vi men inga pengar, skorna började bli utslitna, kläderna skrynkliga av allt uteliggande i ladorna. Vi måste hitta på något sätt att tjäna ihop så mycket, att vi slapp gå hem. Då vi närmade oss Insjön mötte vi folk som hade hört ryktas att lockouten var slut. Vi vände om och kom att tänka på att i Djurmo fanns en dansbana. Vi uppsökte byamännen som ägde banan och bad att få hyra banan på lördagskvällen till dans och uppträdande. De gick med på vårt förslag, och vi fick bråttom att skaffa material att göra affischer av. Vi hade skaffat oss vänner i byn. Hos Pettersess var vi och ritade rafflande affischer som vi placerade ut överallt i byn och däromkring.

Apropå Pettersess sade gammelfar i huset första gången vi var där. "Är ni från Fagersta så följ mä mej ut lirä." Där visade han plogbillar märkta med Fagersta. "Bror min som är stenhuggare har sina verktyg här också", sa han. Det var sättar- och pinnhackor stämplade Fagersta G. "Dä ä bra grejur." Undra sen på om vi inte tyckte om Pettersess.

Nu gick vi i spänning hur det skulle gå på lördagskvällen. Vädret var vackert, mycket folk kom det, vi fick för första gången uppträda i våra vackra dräkter. Publiken jublade, kassan svällde. Då vi på natten slutade, välkomnade de oss åter.—Vi kunde få åka tåg ända hem, gjorde bara ett uppehåll i Borlänge för att bli ordentligt rakade. Med kvällståget till Fagersta kom tre vandrande gårdsmusikanter i skrynkliga kläder,

utschasade men ändå belåtna att vara hemma, fast inga mötte nu med blommor. Detta var blott en del av den så kallade turistfärden vi tre gjorde i Dalarna. Bläddrar man i dagboken, så ser man framför sig de höga klackarna, de färggranna åkrarna, fäbodarna som låg så långt från byarna, den slingrande Dalälven med sina trevliga färjställen. Det mest intressanta var att få se dalfolkets vardagsliv så äkta. För oss samtliga var det ett storslaget minne för livet.

Återgivet (med tillstånd) från "U-låten" Västmanlands Spelmansförbunds medlemstidning. Nr 2 1993 Årgång 14.

En utmärkt trevlig skrift som redaktionen fått sig tillsänd. Tack Gunnar ! red

- Vad är 84:an i det civila?
- Pianist, löjtnant.
- Det är bra. Ställ er på flygeln.

Nyckelharpläraren till sin elev:

- Den här delen av stråken kallas frosch.
Kan du stava till det ?
- D...E...T !

NYUTKOMMEN BOK "ROSLAGSLÅTAR"

Vad gör man när inte alla superlativer räcker till? Det känns ofullkomligt med "välarbetad", "intressant", "rolig", "omfattande", "personlig" etc etc, om man skall försöka säga någonting om nyutkomna, boken: "ROSLAGSLÅTAR". Den damp just ned i redaktionens brevlåda och det är med glädje och stolthet som Nyckelposten kan vara först med att presentera nyheten.

Boken, som ovan sagts, kan knappast berömmas för mycket, den har i det närmaste allt. Notskriften (62 st låtar noterade) är så utförlig som tänkas kan. Att återge t ex Ceylons "trollstråk" kan inte vara det lättaste. Det är tre olika nottecknare, det ger en bra och bred tolkningsbild. Dessutom är noterna "personliga", de likasom lever och hoppar omkring ibland notlinjerna, och ger på det viset ett extra tillskott av notbilden. *Bra!*

Kommentarer finns till varje låt. Både fakta och kuriosa. Det är bra att ha när man är ute och spelar och vill ha lite mer än just låten. *Praktiskt!*

"ROSLAGSLÅTAR" har 104 sidor, format 20 x 27,5 cm, ca 35 st fotografier och teckningar av Henry Wallin. Fotografierna är både gammeltid och nutid. Bilden på Albin Wallin och "Dunderhaken" m fl, är en festlig bild se f 8 Nyckelposten 1-89.

Författare: Birgitta och Henry Wallin och nottecknare + kommentarer: Ulla Carin Libert, Kurt Ehlert och Ole Hjort. Omslag och layout: Henry Wallin. Tryck: Beyronds Grafiska AB, Malmö. Förlag: Birgitta Wallin. ISBN: 91-630-1681-8.

En recension brukar ju avslutas med någon kontradiktorisk kritik; Det hade varit bra om det funnits en hänvisning var man kan hitta resp. låt på grammofonskivan "Roslagslåtar 1972" resp. kassetten "16 Roslagslåtar 1990". Man får inte reda på vilka låtar i boken som finns på något av fonogrammen. (62 st låtar i boken och 35 st på fonogrammen).

Slutligen; Jag utnämmer självväldigt denna bok till "ÅRETS BOK", nej "ALLA TIDERS BOK". Ett bra köp som man skulle säga i konsumentrutan. Själv har jag redan "justerat" Vildanden.

red / Sven Nordin

En av bokens låtar;

54. VALS FRÅN RÅDMANSÖ - VILDANDEN

♩ ≈ 170

Efter Ceylon och Henry Wallin

© Henry Wallin

ALBIN, CEYLON OCH HENRY WALLIN

62 ROSLAGSLÅTAR

FÖR NYCKELHARPA OCH FIOL

upptecknade av Ulla Carin Libert, Ole Hjorth och Kurt Ehlert

Boken är inbunden, 104 sidor och innehåller också fyra artiklar

- Henry skriver om Farsan och Ceylon
- Ulla Carin Libert analyserar Ceylons nyckelharpspel
- Ole Hjorth skriver om Henrys fiolspel och gör intressanta reflektioner om begreppen komp, stämmor och stämspel
- Christian Foged berättar om Ceylon och Henrys besök i Danmark

Dessutom innehåller boken tusch- och pennteckningar utförda av Henry Wallin, fotografier och berättelser om låtarna och traditionen.

35 av bokens låtar finns inspelade av Ceylon och Henry på grammofonskivan Roslagslåtar (1972) och kassetbandet 16 Roslagslåtar (1984/90). Den som vill få tips om spelstilen rekommenderas att lyssna på dem.

Köper du skiva eller kassett samtidigt får du speciellt paketpris.

Bok 175 kr + porto 25 kr	200 kronor
Bok + skiva + porto 40 kr	290 kronor
Bok + skiva + kassett + porto 40 kr	365 kronor
Bok + kassettband + porto 25 kr	290 kronor

postgiro 441 91 51 - 8 Birgitta Wallins förlag

BIRGITTA WALLIN
Tessins väg 4 B
217 58 MALMÖ, Sweden
☎ +46(0) 40-91 12 28
Pg. 441 91 51-8

HENRY & BIRGITTA WALLIN
Trehøjv. 7
7600 STRUER, Danmark
☎ +45-978 619 33
Giro DK 8-542112

Vill du ha mer information är du välkommen att höra av dig!

*Utan att avslöjas allt för mycket vill
Nyckelposten här ge några
exempel ur boken "ROSLAGSLÅTAR".*

42. POLSKA FRÅN FORSMARK – FORSMARKAR 'N

BORTGÅNGNA

Olof Jansson

död

Riksspelmanen Olof Jansson, Östervåla, har avlidit efter en tids sjukdom i en ålder av 66 år. Han var född i Östervåla. Efter skolgången var han verksam inom lantbruket på fädernegården Hof. Han arbetade därefter vid Lantmännens Maskincentral i Östervåla. Olof Jansson var en av landets skickligaste spelmän. Sin första fiol fick han vid nio års ålder. 1952 blev han riksspelman och var då den yngste spelman som klarat Zornmärket i silver. Redan som 18-åring gick han med i Upplands Spelmansförbund och klarade vid 21 års ålder Zornmärket i brons. 1949 tilldelades han Gås-Andersmedaljen och han var även en tid ledamot i Gås-Andersnämnden som numera upphört.

Olof Jansson spelade ofta med Eric Sahlström, Viksta-Lasse och andra kända spelmän, men allra mest tillsammans med Kurt Tallroth Harbo. Tillsammans med Sahlström, Johan Olsson och bröderna Jernberg spelade han för kung Gustav Adolf i Börssalen 1951. Han har också spelat utomlands, bland annat vid en festival i Brentage i Frankrike 1954. Olof Jansson komponerade en hel del spelmanslåtar, den allra mest kända är Kyrkmarsch som alltid inledde spelmansstämorna i Östervåla. Kända är också Tierpschottis, Gammelvals samt Schot-

tis i skymningen. Vid tre tillfällen belönades han vid Upplandschottisens kompositions-tävlingar.

Musiken var givetvis hans stora intresse genom åren. Han var även en mycket god och underhållande berättare. Närmast sörjande är maken Solvig, sonen Per samt syskon med familjer.

Vår käre Far, Svärfar
Farfar och Morfar

Ivar Tallroth

* 23 oktober 1904
† 5 april 1993

IVAN och NANCY
Gudrun, Torgny
JIM och ANITA
Johan, Madeleine
MARGARETA

Thomas, Joakim, Daniel
Övrig släkt och vänner

När Dina steg har tystnat
finns ändå ekot kvar.
När Dina ögon slocknat vi
alla minnen har.
Vi spar dem i våra hjärtan
tar fram dem då och då.
Så kommer Du för alltid att
vara här ändå.

LUDVIKA.

Den välkände spelmannen Einar Åsberg, Ludvika har avlidit. Han var född 1905. Åsberg kom som ung till Ludvika där han började på Konsumbageriet en syssla som han hade i många år innan han sedermera kom att tillträda en befattning som gårdsfogde vid Ludvika Gammelgård.

Einar tillhörde en spelmannssläkt och såväl far som farfar trakterade nyckelharpa sedan ungdomen hemma i Dannemora. Den traditionen förde han vidare så påtagligt att han 1946 kom att bli Dalarnas förste Riksspelman på instrumentet. Under många år var han också landskapets ende spelman på instrumentet. Han spelade "gammelharpa" med den gammaldags tekniken som bland annat betydde att han använde en stråke vars tagel spändes med tummen under spelets gång. Av den anledningen lät också hans spel annorlunda än de unga nyckelharpspelmannens.

Repertoaren hämtade han företrädesvis från sin far och farfar och han spelade ofta gamla låtar från Uppland.

Einar Åsberg var en mycket anlitad spelman i olika sammanhang men det

hände också att han spontant uppsökte festligheter och satte litet extra krydda på tillställningen med sitt aldrig sinande förråd av låtar och burléska historier. I egenskap av historieberättare och spelman fick han också tillfälle att framträda i "Hylands Hörna" 1980. Vid den traditionella spelmannsstämman i samband med Kopparbergs marknad var han given deltagare år efter år. Nedresan skedde ofta med tåg, under musik, till medresenärernas stora glädje. I Einar Åsberg hade Ludvika Folkdansgille också en mycket aktiv medlem under många år. Givetvis hade han funktionen som spelman även i det sammanhanget. Han fick även tillfälle att demonstrera sitt gamla instrument utanför Sveriges gränser och den USA-resa han gjorde för ett dussin år sedan var en upplevelse som han gärna berättade om.

På senare år fungerade Åsberg som fastighetsskötare vid Gamla Bangatan och skötte sin uppgift föredömligt. Hans gamla vanor, från bageritiden, med tidiga morgnar satt i och det var inte ovanligt att han var igång redan vid femtiden med wienerbrödsbak och snöskottning. Einar Åsberg var en verkligt pliktrogen människa och var inte sen att ge en medmänniska ett handtag när så behövdes.

Han sörjes av en son.

BERTIL DANIELSSON

